

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

A Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklje-muzeum, a bacsmezei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, gömörmezei, kolozsvári, maros-vásárhelyi, szabolcsmezei, szentesi, tordai, torontálmegyei, török-becsei honvéd-egyletek s a kolozsvári mártzius 15. állandó bizottság hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Inezedy Sámuel nyug. ezredes elnök, Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes alelnökök, Berde Mózes, Esterházy Miguel gr., Fináli Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor báró, Kóváry László, Martin Lajos dr., Sárkány Ferencz, Szász-Gerő, Szabó Sámuel, Tamásy János.

SZERKESZTETTE ÉS ÖSSZEÁLLITOTTA:

KUSZKÓ ISTVÁN,

az ereklje-muzeum öre.

MUNKATÁRSÁK:

Bánfi-Hunyadról: Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné.

Brassóból: Baráczy Sándor, Koós Ferencz.

Budapestről: Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id., Degre Alajos, Gelich Richárd, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Irányi Dániel, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr., Pulszky Ferencz, Szász Róbert, Szinnyey József id., Tisza László, Tozma Károly.

Deésről: Kádár József.

Kézdi-Vásárhelyről: Balogh Vendel dr.

Kolozsvárról: Bartha Miklós, Benel Ferencz, Csernátomi Gyula dr., Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas, Hegyesy Vilmos, Hory Béla, Jékely Aladár, Magyar Mihály, Sebesi Samu, Veress Endre.

Losoncraól: Kováts Sándor.

Maros-Vásárhelyről: Imreh Sándor.

Nagybányáról: Teleky Sándor gr.

Nagy-Sajórol: Sebestyén József.

Nyiregyházaról: Krúdy Gyula.

Szamosujvárról: Mártonffy Lajos dr.

Sepsi-Szentgyörgyrol: Várkonyi Endre.

Székely-Udvarhelyről: Ugron Gábor, Vajda Emil dr.

Tordáról: Borbély György.

Vizaknáról: Szentkatolnai Bakk Endre.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, hosszú-utca 3. szám.

(Kolozsváriak előfizethetnek s hirdetések is adhatnak fel a kihordónál).

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én,

Ara negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól kezdve megrendelhető.

TARTALOM:

	Oldal
A vizaknai 1849-iki honvédsir- és emlékoszlop. (A nagy akna és a 49-es honvéd emlékoszlop képével)	65
A vizaknai aknasirból kiszállt honvédek. Szentkatolnai Bakk Endrétől	66
Okmánytár:	
Cseréy naplója. Közli: Várkonyi Endre. — Kossuth Lajos kormányzó nagyérdeku levele Bem altábornagyhoz. (Puchner megtámadása, Arad, Temesvár, Szeged megszállása, a Dunán átkelése tárgyában)	66-67
Tárcza:	
A női honvéd-hadnagy. Jókai Mórtól	68
Levelezés:	
Diósadról. Epizod a Bem hadseregéből. Szabó Páltól	69
A hol Petőfi elesett. (Ereklyegyűjtési mozgalmak). Horváth László, Csulak Lajos	70
Emléktörődék Kővárvidéke visszacsatolásáról az 1848-ik évben. Törökfalvi Pap Zsigmondtól	70
Halálozások:	
Maksay Eőse Dániel, Pál Mózes	71
Adományok az 1848-49. orsz. ereklye-muz.-nak	71
Különfélék:	
Faragászat, Kufsteinban. — Hibaigazítás	72
Szerk. üzenetek	72

Kiadóhivatali üzenetek.

A márczius 15-iki eszmék szobrára a Nemzeti dalt tartalmazó márczius 15-iki számok 20 példányáért újabban befizettek: Hódmezővásárhely város 20 péld. 4

frt. Jánosy Zoltán, debreczeni főiskola 18 péld. 1 frt 92 kr. Vidovich Antal Cs.-Mindszent 20 péld. 4 frt. Győr városa 4 péld. 75 kr. Székely Lajos p. ü. titkár M.-Sziget 20 péld. 2 frt 60 kr. Csiky Antal Kol. 7 darab 1 frt 40 kr. Szécsy István Szeged 20 péld. 1 frt 20 kr. A márczius 15-iki lapokból 200 példány, tömeges megrendelés esetén, példányonként 6 kr-ával eladható. Iskolák részére az eredeti betűkkel külön lenyomatott „Nemzeti Dal” 100 példány 75 kr-ért a kiadóhivataltól; a pénz előzetes beküldése mellett megszerezhető.

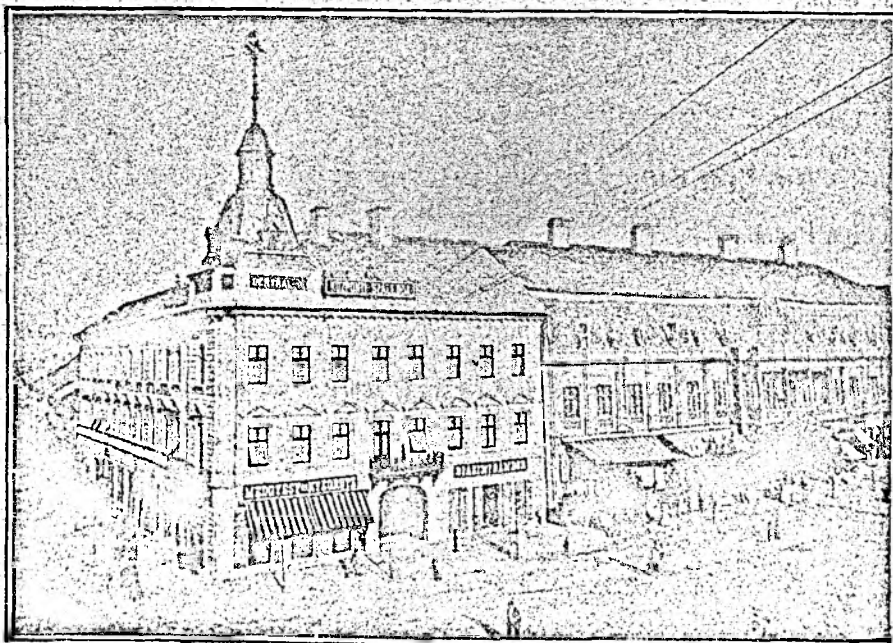
A pénz a múlt számban nyugtázott összegekkel együtt a kolozsvári kereskedelmi bankban az 1261. sz. könyvecskében „Márczius 15-iki eszmék szobrára” cím alatt kezeltetik. Több helyről jelezve van, hogy a pénz közelebről be fog küldetni. A mint beérkezik mindenünnen, át fog adatni a márczius 15-iki kolozsvári állandó bizottságnak.

Az 1-ső szám utánnyomása, miután új és új előfizetők érkeznek, csak később fog megtörténni. Ekkor megküldetik mindazoknak, a kik azt kézhez nem vehették. A 2-ik számtól kezdve a lap a megrendelőknek az előfizetési díj beküldése ellenében bármikor megküldetik.

NAGY GÁBOR

Központi szállodája, étterme és kávéháza

KOLOZSVÁRT,

a Bánffy-palota mellett, a város központján, 36 utcára nyíló szoba a legmodernebb, egészen új berendezéssel, kilátással a főtérre, a goth székes-egyházra és három főutcára.

Telephon összeköttetés. Társas- és magánkocsi-közlekedés minden vonathoz.

Mérsékelt szobák. Minden szobában árjegyzék. Tisztaság és pontos szolgálatra kiváló gond van fordítva. Kávéház, nyári és téli étkező helyiségek. Nagy díszterem, mely bálok, társas étkezések, felolvasások és hangversenyek tartására alkalmas.

Utazóknak a legkényelmesebb lakás.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-museum öre.A lapszellemi és anyagi részét illetők közlemé-
nyek az ereklye-muz. öre címére küldendők.Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, hosszú-utca 3. sz.Előfizetési díjak:
 $\frac{1}{4}$ évre 1 frt, $\frac{1}{2}$ évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

A vizaknai 1849-iki honvédsir- és emlékoszlop.

— A világtörténet Xerxes perzsák királyáról föl-
jegyzí, hogy óriási haddal támadta meg thermopilaei szo-
rosnál Leonidást háromszáz emberével.

A halhatatlan emlékü görög hős imádott hona sza-
badságáért utolsó csepp vérig küzdött; — — — har-
czosai egytől-egyig mind elhullottak; — — — az óriási
persahad győzedelmeskedett! — — —

A vizaknai 1849. febr. 4-iki csata valódi hason-
mása volt a thermopilaei csatának. Puchner xerxesi nagy
táborra harczott Bem leonidási maroknyi kis serge ellen.

Nem csoda, ha Bem e csatát elvesztette; — — —
illetőleg, ha négy órai kemény és elkeseredett küzdelem
után, a bekerítés veszedelmét kikerülendő, visszavonulást
rendelt el Toporesán

át Szerdahely felé.
Csutak Kálmán ez-
redes és több jelen
volt tekintélyes egyé-
nek számitása sze-
rint, a hős magyar
kis seregből mintegy
349 esett el, 132 pe-
dig megsebesült. Az
osztrák seregből pe-
dig sokkal több.

Az osztrákok ha-
lottaikat Nagy-Sze-
benbe beszállították,
ott katonai pompá-
val eltemették; a haza
szabadsága, a nem-
zeti önállásügy véres
áldozatait pedig a
vadállatok és a rab-
lók prédájára hagy-
ták. E szegények a
csata napja utáni
éjen ruháiktól meg-
fosztatva, másnap az oláh tiszték erőszakoskodása foly-
tán, 1827-ben végleg felhagyott 110 öl mélységű ugyne-
vezett Nagy-Aknába behányattak illetlen kifejezések és
kommandó szók mellett, minden keresztényi, hadi vagy
polgári eltemetés s végtisztesség megadása nélkül!

Volt köztük élő is; de ezeket is kegyetlenül behányták.

E vérfagyaláló eset után hős bajnokaink, kik részesei
voltak a legdicsőbb halálnak, a kik a haza és szabad-
ságért égő szerelmüket kiomló vérökkel pecsételték meg
— feledésbe mentek. Senki sem gondolt velök, nem esz-
közölte eltemetésöket, s nem jelölte meg sirjokat bár egy
igénytelen kereszt- vagy fejfa által, annál kevésbé tett
szörnyü sirjokhoz kegyeletes érzellemmel virágfüzért.

1880-ik év volt az a nevezetes idő, midőn igény-
telenségem fellépett s honfiai szent kötelemnek ismerte
megtenni irányokba azt, a mit a kegyelet, a honfiai hála,
sőt az emberbaráti érzélem is követel. Február 4-ikén

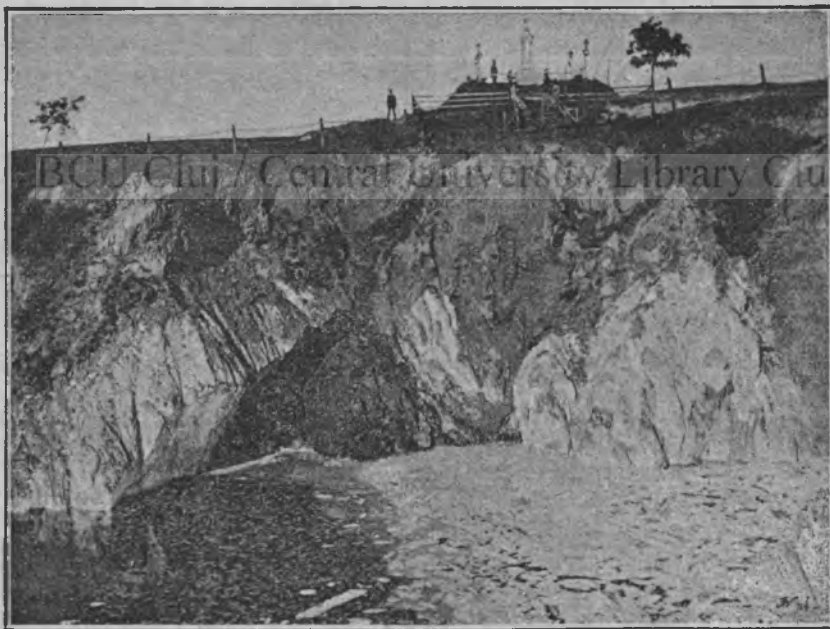
ünnepélyes Requiemet tartottam, október 3-án délután
eltemetésöket nagyszerü ünnepély mellett eszközöltem,
többek hazafias közremüködése mellett.

A dicső multu hellen nép nemzeti kegyelete a ma-
rathoni nevezetes ütközetben elvérzett hőseinek nagy
sirhalmot emelt, arra márványszobrot állított; nem-
különbén Leonidás és 300 hős katonája közös sirját is
feliratos emlékek örökíti meg. Nekem is már Vizaknára
jövetelem első pillanatában feltett szándékom volt egy
szerény emléket állítani a jelzett szörnyü nagy sir-üreg-
hez, mely a haza szabadságharczában elvérzett bajnokok
hamvait jelezze s hogy legyen itt is valami, a mi lelke-
sítse a legkésőbbi nemzedéket is a hon alkotmánya, jogai
és szabadsága védelmére.

Felhívásomra honi lapjaink az ügyet melegen fel-

karolták, 431 frt 25
kr közadakozás ut-
ján begyűlt,* vizak-
nai több jó lelkü pol-
gár segítségével a
nagy sir környékét
szabályoztam, körsé-
tánynyal ellátam, a
kolozsvári m. kir.

bányaigazgatóság,
miután a hely kincs-
tári, 182 m. 11 cme-
ternyi kerítéssel a
sirt körülvettette,
300 drb. akác-cse-
metével körülszegé-
lyezte, helyet is adott
asiremlék emelésére.
Ez előzmények után
a sir emelkedettebb
oldalán egy 9 m. 12
cm. hosszú, 9 m.
10 cm. széles, 2 m.
2 cm. magas négy-
szögü dombot há-

A vizaknai nagy akna és a 49. honvéd emlékoszlop.

nyattam, erre 17 falépcsőn lehet feljutni. A jelzett domb
négy szegletén négy oszlopra lámpa helyzetetett, 4 ülő
pad is készítettett az emléket megnézők pihenésére. A
domb közepére az itt kicsiben szemlélhető emlék emelte-
tett, mely 4 m. magas. (Felső része 2 m. 9 cm. magas
szürke gránitkőből van, talapzata 80 cmeternyi magas-
ságra kemény másféle kőből) Tetején két urna között
mintegy 50 centiméternyire kiemelkedve egy nagyobb
urnán feszület diszeleg.

Az emlék első lapján következő felirat van aranyo-
zott nagy betűkkel bevésve:

* Az emlék felállítására és a sir körüli szabályozás költsége
1000 frtra telment, a 431 frt 25 kr fölüli kiadást „Az 1848—49.
szabadságharc alatti események Vizaknán“ címü művemből
befolyt pénz fedezte.

EMELTETETT
A HAZA ALKOTMÁNYA ÉS SZABADSÁGA
VÉDELMEZÉSÉBEN, A VIZAKNAI CSATÁBAN
BEM JÓZSEF TÁBORÁBÓL,
1849. FEBR. 4-KÉN ELVÉRZETT 349 HONVÉD
EMLÉKÉÜL
KIK KÖZÜL MINTEGY 300
A SZEMBEN LEVŐ SÓAKNA ÜREGÉBE
HÁNYATOTT BE.

EMELTÉK
A HON EGYES HŰ FIAI ÉS LEANYAI
MDCCCLXXX.

Az emlék vasrácsoszáttal van bekerítve, a domb pedig feketére festett lánczfaakkal. A leleplezési ünnepély, a fennemlített temetés után, közvetlenül történt.

Hogy minden évben az emlék némi gondozásban részesüljön, 1888. jul. 5-én, áldozárrá szenteltetésem 25-ik évfordulati napja megérése haláljából, 100 forint alapítványt tettem le.

Szentkatolnai Bakk Endre.

A vizaknai aknasirból kiszállt honvédek.

1890. jul. 3-án, a már tizenhatszoros visszhang adásáról is nevezetes Nagy-Akna világhírűvé lett. A jelzett nap délután 2 óratájt hirtelen kis szellő által segítve, nagy tömör és fekete fellegek tornyosultak az égbolt kelet-nyugoti részére; elborult az ég, nagy és rettentő zivatar támadt s vonult át félhárom órától felőtig iszonyu villámlás és menydörgés között Vizakna és határa fölött. Jéggel vegyes akkora fellegszakadás volt, minő Vizaknán a legéltebb emberek visszaemlékezése óta elő nem adta magát. Ez mind a határon, mind a városban nagy károkat okozott, de több nevezetes esetnek is tényezője lett.

A töméntelen esőviz, a földalatti rágás helyeket, aknaüregeket, főkép a Nagy-Aknát, melyet Vizaknára jött vendégek borzadály és szent kegyelettel néztek meg, a sóspatak s a minden oldalról előtört vizár megtöltötte. A bányaterület elrettentő képet öltött magára, a föld összeropogott minden felé, borzasztó lyukak, mélyedések támadtak, a hely egyre süllyedt, nagy dübörgéssel néha-néha egy-egy óriási sószikla, vagy földtömeg szakadt be. *A Kis-Akna a hogy összeomlott, nyílásán 15 lábnyi magasságra fellökte a piszkos vizhabokat.* Ennek következtében a Nagy-Aknát tőle elválasztó sófalakat áttörtött s nagy robajjal az árvíz a Nagy-Aknába átömlött.

Mialatt künn az ég zengett, a föld gyomrában is nagy dolgok történtek, sőt lehet mondani, csodadolgok . . . Mert a természeti erőknél szörnyű kitérése, az elemek rettenetes harcza következtében az ég csatornáiból leáradó viz Bem vitéz katonáit a föld mélyében felkereste s közülök hatot rettentő sósirjokból újra napvilágra hozott.

Mint *Rdkosy Viktor* költői lélekkel megjegyezte: „Ágyudörgés közt szálltak alá, égdörgés közt kerültek újra vissza. Földi harc volt, mely őket a föld alá juttatta, égi harc volt, mely őket ismét a föld színére hozta! . . .

Borzadalmos büverővel bíró látvány volt ez, mely ezer meg ezer szemlélt hozott Vizaknára s egészen lekötött, úgy, hogy hitelt saját szemének sem akart adni.

Ezen alkalommal irt „*A halotti légio*“ című költeményében Ábrányi Emil jól jegyzé meg:

„Iát csodák nincsenek! . . . Tekintsetek oda,
Aztán tagadjátok! . . . Csoda történt, . . . csoda! . . .

Testök szagtalan, tiszta, bőrük fehér, tagjaik élőkéhez hasonló volt. Fehéren mint márványszobrok keltek ki sirjokból. *Negyvenegy esztendeig s öt hónapig pihentek a föld méhében, mélyen, mélyebben mint más halottak.* Véres te-temeiket elborította a sósfolyadék, a rájuk szakadt sósziklák, alászorítva őket egy korábbi geológiai korszak ásatag kövületeinek közelébe, a hol már évezredekkel ezelőtt elpusztult világok pihennek.

De ők nem lettek az enyészeté! . . .

Konzervált és feloszlásnak nem indult, teljesen ép állapotban, lő- és kardsebek által ékesítve jöttek fel.

Teteimeik felboncsolása érdekes orvosi észleletek, meghatározható és egyszerű eltemetésökről honi lapjaink érdekesebbnél érdekesebb cikkeket közöltek, mikből az érdekes olvasó közönség azok tekintetében teljes ismerettel bír.

Ismertetett az is, hogy miért jöttek fel a meghalt honvédek? . . . Ismertetett, hogy dr. König Henrik a csodálatosan conservált honvéd holttestekről Berlinben mily nagy figyelmet keltett értekezést tartott? . . . Ismertettek, hogy a nép között minő mondák és regék keletkeztek a vizaknai szabadsághősök regyszerű feljövetele tekintetében?

Miért ezeket mellőzve, egy pár szót még!

A feljött hat honvéd, az emlék háta megettől délkeleti helyen, közvetlen szomszédságban ásott sírban helyzetetett el örök nyugalomra. 1891 év tavaszán sirjokat felhantoltattam, a város által adott fából bekerítetttem, *Koskovics* szebeni kerteszi a sírhalom felső részét virággal beültette, jul. 3-ikán — a feljövetel évfordulati napján — ünnepélyes kivilágítás volt s az e tájban a furdővendégek adakozásából begyűlt pénzből következő emlékirat vésetett be aranyozott betűkkel a honvéd-emléknek a sír felé néző oldallapjába:

A
SZEMBEN LEVŐ SIRBAN
NYUGOSZNAK 1890.
JUL. 3-IKI NAGY FELHŐ-
SZAKADÁSKOR A NAGY-AKNÁBA
BEÖMLÖTT VIZ ÁLTAL
FELSZINRE HOZOTT
HAT HONVÉDNEK
41 ÉV ALATT
EL NEM SENYVEDT
TETEMEIT.

A sír körül fák vannak ültetve s padok készíttetve, hogy legyen pihenő hely is, a hol a vándor és az érdekes helyet felkereső nyugodtan elmerengessen az oly szomorú, de lelkesültség, hazaszeretet, harczok és eszmékben oly dicső 1848—49-iki éveken . . . s megemlékezhessék hazájáról, melyet szolgálnia kell életében, haláláig s ha kell, halálával is, mint az ott levő sírhantok alatt most már porladó hat honvéd oly dicsően tevő!

Szentkatolnai Bakk Endre.

Okmánytár.

Cseréy naplója.

Eredetije a sepsi-szent-györgyi székely muzeumban.

— Közli: *Várkonyi Endre.* —

Vajda, százados; Ignatz Schubert, Hauptmann von 52. ung. Bataillon; Szilavetzky August, alezredes; Fülhegyi Major der 9-ten Baon.; *Inczédy László*, ezredes; Minessic, Hauptmann; Hankovics György, őrnagy; Jámborffy Károly, őrnagy s karségéd; Mecséry Gusztáv, százados; Schöndl Mihály, tér-őrnagy; Gyallay Gusztáv, alezredes; Szontagh Sámuel, őrnagy; Szabó János, mk. H. 3-ik z.-alji őrnagy; Gorove Antal, őrnagy; Remellay

Gusztáv, őrnagy, törzs hadbíró a főhadiszálláson; (Emlékezz Szathmárra s ne essél kétségbe!) *Ἀλέξανδρος Ταβοιάγι*, usó 43; *Βαλαδών* Majóros; Bethlen Gergely, a 15. lovas ezred ezredesse; Gózon Lajos, alezredes.

Multunk reménytelen napjain csalódásunk könye rezgedez. Lehotzky János, őrnagy.

Asbóth Lajos, ezredes; Peretz, mk. ezredes; Bobuhn, Oberst; Cserey Ignác, ezredes, a VI-ik és VII-ik hadmegyék főparancsnoka; *Νυάρυ Πάλ*; Ordódy Pál; Rengey Ferdinánd; Mártonfi Károly; Hadzsits Lázár, képviselő; Szále Antal, képviselő; Szabadfi Adolf, közlegény fogoly; Karácsonyi Antal, képviselő; Rónay Lajos, Torontál-berenyái képviselő; Osztróvszky József, szegedi képviselő; Biró Antal, szabadkai képviselő; Szabadfi Sándor, Vas.-Szt.-gothárdi képvis.; Janay Mátyás, verőczei képviselő; Román Ferencz, Bereg-munkácsi képviselő; Rónay József, torontálmegyei volt főszolgabíró; Tomka Károly, ezredes; Somogyi József; Holosy, mk. volt honvéd-százados; Lukács Dénes; Németh Adolf; Höflich Márton, Artill. Lieutenant beim Pulwer et Salpeter. wesen; Véber Ernő, százados, 6-ik zászlóalj; Krobácz Ferencz, 8-ik zászlóaljbeli százados; Zatureczky Károly; Nedetzky József, 9-ik huszár-ezredbeli százados; Schaffalitzky Frigyes, 3-ik huszár-ezredbeli százados; Mindszenth Kálmán, százados; Pabassuh Ferencz, főhadnagy és Németh-bánsági főjegyző; Szotternisz Frigyes, százados; Billich, Hauptmann; Bölcs Sándor, székely huszár százados; Hraburg, őrnagy, volt százados; Gyra Ádám, őrnagy, 39-ik zászlóalj parancsnoka; Csutak Kálmán, ezredes; Lenkey Károly, ezredes; Szibenliszt János, őrnagy; Rolerman, őrnagy; Zikó János, alezredes; Jászvitz, alezredes; Jenik, őrnagy; Pelczer Károly, barátod; Pösch Márton, százados; Kubinyi Károly, volt őrnagy; Rapaich Dániel, ezredes; *Teleki Sándor*, ezredes.

II. Az olmtüzi várfoagság:

Fényes Dénes; Tersztyánszky István; Gál Thádé, csuzi plébános; Csóka Károly, nyitrimegyei ügyész; Könyves Tóth Mihály, debreczeni reform. lelkész; Ambrus János; Tamás Bruno, ferenczi szerzetes Fehérvárról; Hajdu Lajos, reform. lelkész, a szentesi ref iskola professora; Klacsány Pál, Ujvidék városi védelmi bizottmány tagja; Jakab Mihály, vést.-széki volt ülnök; Földi János, mk. acad. jogtanár és a n.-váradai véstörvényszéknél volt ülnök; Fieba József, bánhidai lelkész (az ezredes úr utánna írta: 84 éves); Szontagh Pál, m. külügyminiszterségi volt fogalmazó; Sebesy Kálmán, csornai premontrei kanonok, keszthelyi k. gymn. volt tanára, 8 évi várf. vasban; Szerdahelyi Elek, művész (?) és m. k. volt főfelügyelő; Római Ferencz, Szt.-Benedek rendbeli volt áldor, pozsonyi kir. akadémiai tanár, utóbb a honvéd utászkar II. zászlóaljnál főhadnagy, 8 évi várfoagság vasban; Stanislaw Cymborski, nauczyeiel prywatny; Dyon: Julian Kunicki, prawista podolak; Rajmondy Ferencz, kapitány Olaszországban; Zsigmondy Vilmos, v. bányatiszt; Szláv József; Pfeiffer József, v. lelkész; Pettku György, volt g. n. egy. lelkész; Storteczky János, rékasi plébános.

Casamatta Nr. 35 a.:

Ottmayer Antal, törvény-tanár, hadi ágens, a pesti egyetemnél a törvény-kárnak volt dékánja; Gallász Ignác, oszlányi kerületi alesperes Barsvármegyéből; Heggy Énok, Zalából; Mayer Henrik; Karlovsky Vilmos, mérnök Pestmegyéből; Ferrari Jakab, ? Oberlieutenant in 43-te Infanterie Regiment; Baron Geppert, Grenatir im 6 Vicenza in Italien; Laky Demeter, premontrei kanonok

Zalából; Tassy Béla, volt honvéd-százados Tolnából; Leszko Bortnik; Jos. Neubauer; Földváry Károly, Hontmegye; Izatrices Lőrincz, bajsai lelkész; Wolfrám Ferencz, pestmegyei; Lehoczky János, Vág-szerdahelyi plébános Esztergommegyéből; Szabó Alajos, h. ügyvéd, Esztergom esküdt; Sebestyén Gábor, Erdélyből, Csik-Szereda mezővárosi plébános; Fodor Antal, Erdélyből, Csik-Szt.-domonkosi plébános; Molnár József, százados a 2-od Székelyjéknél; Francz Antal; Lukáts László, husz. főhadn.; Móricz József, 1-ső székely ezr. őrnagy; Keresztes Imre, őrnagy; Jankó Ferencz, mk. székely.

(Vége köv.)

Kossuth Lajos kormányzó nagyérdéki levele Bem altábornagyhoz.*

(Puchner megtámadása, Arad, Temesvár, Szeged megszállása, a Dunán átkelése tárgyában).

Tisztelt Altábornagy úr!

Beteg és rendkívül el lévén foglalva, csak röviden írok. Az ellenség — új csapatokkal erősödve — azon a ponton van, hogy új invasiót tegyen — Mosonyon át. Az orosz mintegy 80.000 emberrel a lengyel határokon áll Krakó mellett. Mi még mindig Buda előtt vesztelünk. Jellachich körülbelől 14.000 emberrel hidat ver Mohács mellett azon világos szándékkal, hogy a ráczokkal a Bácskában egyesüljön és Péterváradot a Duna bal partján megszállja.

Szilárd meggyőződés: Ha most tábornok uraink közül mindegyik külön feladatban jár el s nem működnek gyorsan valamennyien együttesen egy combinatio szerint, akkor gonosz bajba jutunk s különösen a combinált bánsági hadsereg lesz veszélyeztetve, Puchner alólról, Jelachich felülről, a ráczok és határőrök a közepén, a temesvári és az aradi őrséggel együtt veszélyesekké válhatnak — legalább erőink összpontosítását sokáig gátolhatnak. Mig ellenben, ha Ön, egyes kerületek részleges megszállásával felhagyva, egész combinált erejét (saját — Perczel és Vécsey erejét, mintegy 20.000 ember), gyorsan egyesíti, magát Puchnerre veti, ezt megsemmisíti, sőt legfőlebb hat ezer emberrel Aradot és Temesvárt megszállva hagyván, gyorsan átkel a Tiszán s Bácsot és Szegedet 4000 emberrel megszállván, mindjárt átmegy a Dunán, akkor bizonyos, hogy a haza meg van mentve.

Ezért ismételem a sürgős felszólítást: haladék nélkül összpontosítsa Ön erőit és működjék villámgyorsan, különben lehetséges, hogy ama szomorú szükségességbe jutok, miszerint kénytelen leszek néhány nap mulva a Bánságot kiüríteni és az ottani erőket felrendelni.

Ezért még egyszer, Tábornok úr, *összpontosítás és mielőbbi főcsapás*, részleges eredmények semmi hasznót sem hajtának számunkra.

Különös nagyrabecsüléssel maradok

Deörczen, május 12. 1849.

Kossuth Lajos s. k.,
kormányzó.

* E levelet Hory Béla kolozsvári megyei árvaszéki elnök kezéből vettük.

T Á R C Z A.

A női honvéd-hadnagy.

JÓKAI MORTÓL.

(Vége).

Érzékeny volt búcsuzása attól a néhány bajtárstól, a ki még a tyroli lövészcsapatból fenmaradt. Hatvannál talált rájuk s részt vett velük a hidon folytatott szuronycsatában, a hol ő maga is egy szuronydöfést kapott a jobb kezébe; századosa pedig, az athletai termetű Braun, elesett. Ennek a holttestét Gyöngyösre vitték, ott temették el. Károly sebesült kezével koszorúzta meg a hős sírját.

Alig hogy a sebe behegedt, felvette a huszár egyenruhát a miskolczi hadi állomáson, de a hozzávaló kardot, sarkantyut és paripát csak Tokajban kapta meg s már ugyanazon a napon derék rohamra szállt a rakamazi ponton-hidon az ellenséges lovassággal s onnan visszatérve Tokajba, (saját szavai szerint), erősen udvarolt lóhátról a szép hölgyeknek. Az is csodálatra méltó, hogy egy leány, a ki először ül lovon, olyan biztosan ura tudjon maradni a nyeregnek, kantárnak, kengyelnek és a lovassági nehéz kardnak, hogy rögtön rohamra mehessen s lovas harcban verekedjék: ehhez valami őseréjű daemóni temperamentum segíthet, de hát ilyesmi nem volt ritkaság; hanem hogy azután még a szép hölgyek előtt is képes legyen lóháton a nyalka ficzkót adni: ehhez már virtuozitás kellett.

Innen Szolnokig masiroztak a Miklós-huszárok, ott Károlyt Wagner tüzér őrnagy mellé rendelték nyargoncznak. Kitűnő lovasnak kellett hát lennie, mert a nyargonc tisztje árkon-bokron, sömlyéken keresztül vágatni czél felé. Szolnokon azzal bizta meg a dandárnok, hogy 23 szekér lőport és töltényt szállítson el Komárom várába. A szállítmány fedezetéül adtak mellé egy öreg tüzemestert, meg egy csapat guerillát. Ez az útja is a kalandok egész sorozata. Folyvást ellenséges portyázó csapatok elől bujdokolva, azokat Gödöllőnél, Vácznál, Ipolyságnál szerencsésen kikerülte, végre Léva alatt szemközt jövő menekülők azzal a rémhírrrel tartóztatták fel, hogy az erdőn átvezető mély utat a császáriak elfoglalták. Erre a riadalra a fuvarosok kifogták a lovaikat a szekerekből, ezeket ott hagyták, maguk elnyargaltak; a kíséző guerillák is elszelleltek, a fiatal hadnagy egyedül maradt ott a vén tüzemesterrel. Ezt otthagya a szekereket őrizni; maga visszanyargalt Ipolyságra, ott új lovakat rekvirált s derekabb legényeket a megfutottaknál s azokkal azután szerencsésen elvitte a lőszeres szekereit Szentpéterig, a hol rátalált Gáspár tábornokra. Az öreg nagyon megdicsérte s pecsétes levelet adott át neki Görgei fővezérhez, a ki már akkor Komárom alatt állt a derék sereggel. Négy huszár lett fedezetül rendelve a szekerek mellé. Hajnalban érkeztek meg Komáromba, a hol Károly átadta a sürgönyt Görgeinek. Az nap délben volt a csillagsáncz ostromában kifejtett vérengző ütközet.

Még azon a napon kinevezé Mészáros Lázár hadügymiszter Károlyt főhadnagynak.

Komárom felszabadítása után Budapest alá vonult a magyar derékhad; Károlyt I** tüzér őrnagy mellé osztották be, ki a Gellérthegyen működő bombavető mozsártelep főparancsnoka volt.

Ha költeményt írának, előidézhetnők emlékezetünk-ből azokat a csodás májusi éjszakákat, a midőn a szép csillagos égen szálltak erre, szálltak arra a vérvörös csillagok, sziporkázó tűzfarkat húzva maguk után, (paródiái a titokteljes tűzmeteoroknak), a hol lecsaptak, földrengető dörgést s villámlobbanást támasztva. A hegyekről lötték a várat, a várból pedig Pest városát. Közbe pedig hangicsáltak a fülemilek. A tűzokádó Gellért ormán játszódott le az idyll. A fiatal huszár főhadnagy itt kapta a legveszélyesebb sebet: nem a Károly, hanem a Mária; a szívén kapta a sebet; szerelmes lett a hősi tüzér-parancsnokba.

Maga is megijedt e mámorító szenvedélyétől s hogy véget vessen neki, a halálnak rohant. Hajh, abban a régi időben de sok szerencsétlen szerelmes találta meg az igazi módját a szivgyógyulásnak — tűzzel: nekirohant a golyózápornak. Május 20-án éjjel Károly Mária besorakozott az önkénytesek csapatjába, a kik vállalkoztak a Ferdinánd-kapunál ostromlábtókon felhatolni a vár bástyafokára. Ebben a hősvállalatban is részt vett: nem találta fel a halált. Hanem feltalálta a helyett a boldogságot. Szerelme viszonzva lett. Egy tábori lelkész rendbehozott mindent. Három hétig tartott a kivívott Budavárában a mámor: a szerelem és a diadal mámor. Az idő rövidségét kipótolta a szerelem és a diadal nagysága.

Hanem ez a boldogság sehogy sem illett össze a huszár-főhadnagyi egyenruhával. „Egy egész babéredőnél egy rózsabimbó többet ér.“ Károly lemondott a kivívott férfi név dicsőségéről: azért, hogy asszony lehessen. (Mégis csak az asszony az erősebb!)

Ámde nagyon elszámította a dolgot, a midőn azt képzelé, hogy a katonai kötelekből csak így könnyedén ki lehet bujni egy — népviselet felöltésével. Egy táncvigalomban, a hová ő is, vesztére elment, ráismert egy tüzér-kapitány M**y.

„Nini! hisz e hölgy valamikor a mi ütegünknel szolgált, mint huszár-tiszt!“

E szóra rögtön elfogták s a József Bastion üregébe zárták. A főparancsnok ítélete szigorú volt: „Akár kém, akár szökevény az áruhába öltözött, föbe kell lövetni!“ 48 óráig volt siralomházban.

Ez alatt azonban I** őrnagy és Sebess térparancsnok Kossuthhoz siettek s elmondva előtte a regényes igaz történetet, kieszközölték tőle a kegyelmet; de azzal a föltétellel, hogy Károly vessen véget az egész idyllnek; vegye fel újra az egyenruháját s menjen vissza a zászlója alá.

Ekkor már elkezdődött a visszavonulás. Pestről Dorosmaig meg sem álltak. Ott a támadó ellenség kény-

szeríté őket Szegedre huzódni. Folytonos csaták közben vonultak Lugosig, onnan Facséra, a hol az ellentől üldözve, átúszattak a Béga vizén. Itt végre elfogták őket s Aradra vitték. A magyar fogoly tisztok a kaszamátaikká záráttak. A várparancsnok túlszigoru ember volt. Egy éjjel a lakosztálya alatti kaszamáta felrobbant s a szobájából kirohanó generális belezuhant a tátongó mélységbe, a honnan a fogoly magyar ezredes, Szathmáry hozta ki még élve; de a várparancsnok nemsókára seibeiben meghalt. Utánna Thun gróf jött Aradra. Ez emberségesebben bánt a foglyokkal. Megtudva, hogy „Károly” tulajdonképen „Mária” és hogy áldott állapotban van, kibocsátá őt a börtönből s megengedé neki, hogy magánszállást fogadhasson, a városi mérnök, Herr Ádám úrnál, katonai őrizet alatt. Innen azután felszállíták Pestre a Neugebäudeba, a katonai fellebezési törvényszék elé, a hol Reuschl alezredes-auditor és Katzel fellebezési tanácsnok kihallgaták s azzal ismét visszaküldték Aradra. Ott volt ismét katonai felügyelet alatt, míg el nem jött az idő, hogy az új várparancsnoknak bejelentse a fogoly azt az indokolt kérelmét, miszerint szintén fogoly „férjét” bocsássa ki egy napra, hogy újszülött fia keresztelőjét megülhesse. A várparancsnok teljesíté a kérelmet s a két fogoly, apa és anya együtt ünnepelheték meg fiuk keresztelőjét, két tűzér-káplár volt a keresztapa.

Három hónap múlva azután a nőruhába öltözött foglyot Pestre vitték s innen Zimonyba szállították, onnan két katona kíséretében Sziszekre vitték, a hol azután tudtára lett adva, hogy már most alá is út, fel is út! mehet szabadon, a hová tetszik — a horvát földön.

Egyenesen hazament a szülői házhoz Zágrábba.

El lehet képzelni azt a jelenetet, mikor a katonai hirrel koszoruzott leány egy kis csecsemővel a karján belépett az elhagyott otthonba.

Anyja, nővérei örömmel fogadták a megtértet; ámde volt egy bátyja, a ki az osztrák hadseregnél szolgált s Lombardiában harczolt Radeckzy alatt, ez kegyetlen dühbe jött, midőn meglátta a hazatérő nővért; szidalmakkal halmozta el s ki akarta dobni gyermekestől a házból. De az anyai szeretet győzte maradt, a fiu haragját lecsillapították s engesztelődésre fordították a szenvedő nővér iránt.

De nem olyan könnyen ment az engesztelés a zágrábi lakosságnál. A hol Mária megjelent az utcán, szidták, gunyolták, kövel, sárral dobálták, luggal leöntötték, míg végre az anyja elvitte a leányát Jellasich bánhoz s attól kért oltalmat. A bán elmondatta Máriával minden viselt dolgát s akkor azt mondta neki, hogy „*honfitársainak semmi okuk sincsen ezért gyalázkodni, sőt inkább dicsőségül róhatják fel, hogy nemzetükből támadt egy nő, a ki a vitézség mezején ily hirnevet tudott kivívni.*” S azonnal kiadta horvát, német és olasz nyelven írott plakátokban a napi parancsot, melyben szigoruan megtiltatik a hazatért felkelőknek minden bántalmazása.

Itt azután három évig maradt Mária; de ismét visszakivánczolt Magyarországra s Győrbe ment lakni,

a hol első házassága formahiba miatt felbontatván, újból férjhez ment Pasché Gyulához, ki szintén főhadnagy volt a szabadságharcz alatt s élt vele zavartalan boldog házasságban 21 esztendeig, midőn férje meghalt.

Most itt lakik Uj-Pesten a fiánál. Szegény sorsban van és beteg. Nem panasolja sorsát, nem alkalmatlanodik a hazafiak ajtaján, nem kéreget, nem dicsekszik az érdemeivel: csendesen megvonul.

Én sem inditok meg érette országos mozgalmat: csupán annyit mondok, hogy talán mégis szép volna a magyar honfiaktól, ha ezt az emlékezetreméltó alakját a szabadságharcznak nem hagynák élte alkonyatán nyomorban elveszni. Én már küldtem neki valami csekélységet, a mi tőlem telik: kérve, hogy fogadja el, ne mint alamizsnát, de mint adósságot, melylyel a „névtelen felistenek” irányában tartozunk; — talán lesznek, a kik példámát utánozzák. Czime: „Pasché Lebstück Károly Mária, 1848—49. évi honvédhuzár-főhadnagy, Csokonai utca 2. sz. Uj-Pesten.”

Levelezés.

Diósádról.

Tisztelt Szerkesztőség! Az önvédelmi harc folyamán — 1849. január 5-ike körül — Bem tábornok 1. as testőrei közé osztottak be és ott is szolgáltam a törzs-kárnál azon év június hó 23-ig; kötelességünk volt közvetlen közelében lenni csatában és csatán kívül egyiránt, mi kísértük minden útján, mondhatom, hogy e szolgálat sok és terhes lovaglással járt, éppen azért míg a létszám meg nem apadt, csak váltogatva lovagoltunk kocsija mellett, később megapadva a megmaradtak mellette voltunk mindenkor.

Az öreg vezér iránt kimondhatatlan tisztelettel viseltettünk; eleinte még hangosan sem mertünk kocsija után beszélni, nehogy zavarjuk honunk védelmére vonatkozó gondolatiban, de később az ifju lelkesedés utat tört magának, nemzeti dalok zengésében adott szabad folyást érzelmeinek, előbb tartózkodva, vajjon nem haragszik-e; de csakhamar meggyőződünk róla, miszerint nem hogy haragudnék, de igen is szereti nemzeti dalainkat, mert a mellette ülő Petőfi, ha hallgattunk hátra szólott: „daloljatok fiuk!” és mi daloltunk is szívesen.

Azon időben valamelyik honvéd összeszedte, szövegezte az ellenség fő embereit s reá alkalmazta a Hunyadi indulóra, a szöveg ez:

„Osztrák, Ármány, Ferdinánd, Karl Francz, Albrecht Stefkó Lajos / — Leininger, Jelacsich, Windisgrez. Rajasits, Simcnits, Burich, Urbán, Hurbán, Riher, Puchner, Jelacsich, Windisgrez, Rajasich, Simonich, Burich, rácz, szerb, oláh vesszetek el.”

Ennek a dallamát megszerette az öreg s ugyanazért gyakran is ismételtük; egyszer felkérte Petőfit, hogy ismertesse meg a szöveggel, meg is tette, s a mint megismerte azonnal betiltotta annak többszöri dallását.

Ő, a nemes szívü vezér, még az ellenséget sem szerette gúnytárgyává tenni, elve volt azt is becsülni.

Ki lett adva a tiltó-parancs, de hát soh' se dalolhassuk többé? lemondjunk-e róla végképpen, mikor a dallamot mi is igen szerettük, a leleményes ifju ész tehát egy másik szöveget teremt reá, melyben ugyan egy ellenség neve sincs, sőt mind igen kedves tárgyak, melyekkel

mentől gyakrabban óhajtottunk társalogni, ezen már az öreg sem fog bizonyosan megbotránkozni és megzendült újra a dallam, melynek szövege ez:

„Gyuró tábla, réz fazék, rántás-mártás kis reszelő” — Frau Mutter! Frau Mutter! rospradli, lemonádé csokoládé, krampampuli, rántott csirke, tormás virsli jó eledel — Frau Mutter! Frau Mutter!“ stb.

Soha sem feledem el, még most is lelkem előtt az öreg haragos arca, melylyel felénk hátra tekintett, mintha kérdezte volna, hogy mertek velem dacolni? s nem foghatta meg, hogy mellette Petőfi mit kaczag oly jó ízűen. Csak azután békült ki, miután Petőfi megismertette vele a szöveg tartalmát s mosolygott felénk mintegy jóváhagyólag.

Egy piczike kis hullám ez is az események nagy tengeréből, megérdemli-e, hogy megörökíttessék? Én azt gondolom, hogy a legkisebb porszemet is össze kellene szednünk s beilleszteni azt dicsőségünk templomába.

E kis esemény mutatja, hogy az öreg a felejthetetlen hadvezér nem csak a durva ágyuk dörgésében gyönyörködött, de nemes szive megnyílt a nemzeti dalok élvezésére is és mutatja azt, hogy a hazáért lelkesülő fiatalság, a csata véres tüzeiben is, szívből lelkesedéssel, ajkain dallal rohan s ha kell, mosolyogva hal meg.

Diósd, márcz. 1. 1892.

Szabó Pál,
h. hadnagy.

A hol Petőfi elesett.

(Ereklyegyűjtési mozgalmak.)

Hogy mennyire lelkesedik a maroknyi magyarság azon a helyen, a hol szabadságharcunk költője elesett, a nagy napok emlékei iránt, arról bizonyítékot szolgáltatunk lapunk 4. 5-ik számában, melyben felemlítettük, hogy Petőfinek emlék-szobor felállításán fáradozik Szoboszlay Károly alispán elnöklete alatt és Balázs Imre lelkész titkársága mellett egy bizottság. Az ottani kaszinó, melynek Horváth László hazafias tanfelügyelő az elnöke, 48—49-iki emlékek felkutatásán is odaadólag fáradozik. Bizonyítja ezt a kaszinó részéről az alispánhoz intézett átirat, mely követendő például szolgál más vidéken is a hazafias testületeknek s mely a következőleg szól:

Nagyságos úr! Inczedy Sámuel 1848—49-iki ezredes, nyug. m. kir. honvéd ezredes és Kuskó István kolozsvári m. muzeumi őr arra vállalkoztak, hogy „1848—49. Történelmi Lapok” czimén azon nagy idők eseményeiből fennmaradt emlékeket megismertessék s lehetőleg össze is gyűjtsék. Ezen ügy érdekében közreműködni s különösen a lapra 4 frt évi díjjal előfizetőket gyűjteni, hogy ha legalább 10 lesz, hogy az általam kijelölendő két intézetnek egy-egy példány ingyenesen is küldessék, felszólítottam, mint tanfelügyelő

Ismerve az itteni magyar kaszinónak ugy is mint nemzeti, közművelődési intézménynek általában, mint lelkes tagjainak egyéni hazafias érzületeit s tudva azt, hogy itten minden hazafias, nemzeti és kulturális czélokknak forrása és hatásos támogatója ezen kaszinó meleg köre volt: teljes bizalommal voltam bátor, mint annak elnöke, a f. évi márczius hó 2-án tartott választmányának ülésében az ügyet előterjeszteni, mely is azt teljes rokonszenvvel fogadta, habár deficités évi budgetje okán a lapra jelenben előfizetnie nincsen is miből; erkölcsi, hazafias támogatását, azzal kívánta kifejezni, hogy az egész vármegye területén lehető **1848/49-beli emlékek felkutatására mozgalmat indít meg.** Hogy ez céltudatosan történhessék, saját kebeléből egy bizottságot küldött ki Nagyságod elnöklete és Téglás István s.-tanfelügyelő titkársága alatt, azzal a kijelentéssel, hogy ezt

a bizottságot a vállalat érdekében kültagokkal is tetszés szerint kibővíteni méltóztassék úgy, hogy abban a vármegye minden vidéke lehetőleg képviselve legyen oly férfiak által, kik ezen ereklye gyűjtésére és ismertetésére vállalkozni szívesek lesznek. A kaszinó részéről felkértni határozottak: Horváth László, Kedves István, Somogyi István, Balás Imre, Kiss József káplán, Horsetzky Sándor, Filep Elek, a három kir. mérnök, öt áll. tanító, Fodor László, Tompa László, ifj. Horváth Mihály, Grósz Károly, Eisenlohr Ulrik, dr. Baumgarten Károly. — Kültagokul az ajánlatba hozottak névsorát Téglás István titkár úr fogja bemutatni

Megvagyunk győződve, hogy Nagyságod hazafias és buzgó vezetése alatt sikerülni fog számos történelmi ereklyét gyűjteni és megismertetni; mert ezen vármegye különböző helyein nem csak hogy a hadseregek táborai és főhadiszállásai állottak, de nevezetesebb csatározások folytak; Segesvárnál pedig az erdélyi szabadságharc utolsó nagy csatája vívatott, hol el is tűnt Magyarország világhírű legnagyobb költője. Ha tehát ezen esetleges gyűjtési eszmének vallás- és nemzetiségi különbség nélkül az arra való egyének megnyeretnek, bizszuk és reméljük, hogy oly emlékekhez is juthatni, melyek nagy befolyással lehetnek a „Petőfi szobor” felállításának létesítésére.

Ez alkalommal arról is értesítjük Nagyságodat, hogy kaszinónk ezen intézkedéséről az „1848 49-iki Történelmi Lapok” szerkesztőségét is értesítette s egyszersmind a lapot meg is rendelem.

Hazafias tisztelettel a magyar kaszinó nevében:

Segesváron, 1892. márczius 4.

Horváth László s. k.
elnök

Csulak Lajos s. k.
h. jegyző.

Emléktöredék Kővárvidéke visszacsatolásáról az 1848-ik évben.

— Törökfalvi Pap Zsigmondtól. —

(Vége).

Az asztalfőn a kir. biztos Wesselényi Miklós báró és neje ült, mellettök jobbra-balra rangszerint az előbbkelő vendégek. Nekem háttal a kerítéssel az asztal hosszának közepén jutott hely.

A szokott hivatalos színű felköszöntések során Wesselényi báró üdvözlőlvén a visszacsatolt Kővárvidékének tisztségét és közönségét, kicsinylőleg reflectált a pesti márcziusi ifjuság mozgalma, szereplőit paraplé-hősöknek nevezte és élesen kelt ki a „Márczius tizenötödike” czimű napilap ellen, melynek mottója: „Nem kell táblabírói politika”, szerkesztője pedig Pálfi Albert volt. E lapban akkor az első független magyar kir. miniszterium és különösen Széchenyi gróf ellen csipős megjegyzések fordultak elő. Kiváltképen ez lehetett az ok, mely miatt a báró neheztelve, a sajtó visszaélése ellen hatósági felszólalást vélt ajánlatosnak.

A sajtó-szabadság első felében ezt hallani elég volt gyulékony vérmérsékletemnek, hogy felálljak és életemben először mondott toasztomban védelmére keljek a sajtó-szabadságnak és a pesti márcziusi ifjuságnak, magasztalván őket, mint bátor kezdeményezőket, kik a szuronyok előtt is helytállottak volna. (Czélzás volt ez a budavári katonai parancsnok: Lederer fegyveres-erő alkalmazására).

Alig hogy így beszéltem, közbevágott Wesselényi az ő mély hangjával:

„Futottak volna, mint a nyul.”

Legott lángra lobbantam, mint egy villámsujtotta lőporos torony, állva, megrendülve, hirtelen csak annyit feleltem vissza: akkor Kossuth sem állott volna meg; de már azt nem mondhattam el, hogy engedve a nagyobb erőszaknak; mert abban a pillanatban Wesselényi indulatosan kilóditva a széket maga alól, hatalmasan felkiáltott:

„Ki meri az én barátomat megsérteni? Párbajra hívom ki!”

A jelenet, mely erre következett, leírhatatlan. Csak annyit láttam, hogy a báróné elsápadt, férje karjába fogódzott, a vendégek mind felpattantak ülőhelyeikről; még nem volt vége az ebédnek, a bosszuság annál inkább kitört. Katona István, ha jól emlékszem, másodalkapitány, a legidegesebb mindegyikénél, széket fogott rám, hogy agyonsujtson; hátam köré egyszerre védgyűrűt képeztek az ifjabbak; ezek zajából a nagy-bányai Fúzi Dénes kincstári erdőtiszt (utóbb honvéd tüzér-kapitány a Bem táborában), hangjára ismertem: igazad van, ne hagyj magad, a te barátaid a mi barátaink. Atillám szárnyát rázogatóva unszoltak a továbbszólásra. Felkavarodott az egész asztaltársaság. Wesselényit neje és több úr kísérte a szobába; engem a nagy zajnál lármásabb kifakadások ellen az ifjak körülfogtak. Majd Teleki Sándor és Asztalos Pál karon ragadtak és csillapítva mondták, hogy én nem ismertem a báró indulatos természetét s ha igazam van is, mint ifju emberen a sor a párbajból származható országos visszatetszés elkerülése végett a vénebbet megengesztelni. Vezettek a szobába nagy kísérettel, a hol Wesselényi környezete várt.

Erdősen tusakodott keblem a fejemmel; de végre, midőn a világtalan nagy ember előtt állottam, a kegyelet érzete szállott meg s legyőzve önmagam, így szólottam:

Méltóságos Báró úr!

Ha a pesti ifjuság vezérlői és az ifju sajtó-szabadság védelmében ifju hevem elragadott s talán sértő szóra fakadtam, engesztelni jövök és meggyőzni Méltóságodat, hogy nem lehetett szándékom sérteni azokat a dicső férfiakat, kiket politikai pályámon vezéricsillagokul tűztem magam elé s a midőn ezt nyíltan bevallom, egyszerem mind a magam s barátaim iránt tartozó kötelességem kijelenteni azt, hogy helytálok a kihívásra, de részemről fegyvert nem emelek soha oly kebel ellen, melynek a multból ismert magasztos érzelmei iránt mindenkor a legnagyobb tisztelettel viseltetem.

A báró meghatva szavaim őszintesége által, szeliden így felelt:

Szeretem a fiatal emberben a bátorságot szerénységgel egyesítve . . . és barátságos hangon folytatva beszédét, széles tenyerébe fogta kezemet és ezzel lecsillapult a felháborodás.

A vendégek egyrésze széteszlott; csak azok békélenkedtek, kik végig nem lakmározhattak. De ezen is

segítve lett, mert estére a főkapitány vendégszeretete vig zene mellett folyó tánczos multságban újra összehozta vendégeit.

Én nem mentem oda. Tünődtem a kellemetlen incidens fölött. Nem bírtam a benyomások komoly hangulatából átsapni a víg elembe.

*

És most, 44 év múlva, ha visszagondolok a negyvenkilenczediki katasztrófára, a bekövetkezett események által igazolva látom hazafiai ihlettségből mondott pohárköszöntésem értelmét.

Mind fegyvert fogtak ők a szabadságért, azok a márciusi fiatalok.

Vasvári, Petőfi és velök a fiatalság virága a harczeren estek el. A kiket megkímélt a balsors, hogy számkivetésbe üldözze, tovább hurczolták olasz földön a szabadságért hazánk érdekében, vagy itthon idegenül a hazában bujdokolva szenvedtek, túrtak: hogy a mit erő és hatalom elvett, visszavívják a szabadságot.

Halálozások.

Honvéd egyleteket, munkatársainkat s lapunk barátait kérjük: a halálozásokról sziveskedjenek egy egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről esetre beküldeni.

Maksay Eőse Dániel, 63 éves korában, boldog házassága 34-ik évében, szívszélhűdés következtében a páratlan becsületes ember, a 48-as lelkes honvéd, a szabadság rendíthetetlen bajnoka meghalt Jólsván.

Pál Mózes, nyugalmazott unitárius lelkész, 72 éves korában, Vargyason, f. évi márczius 28-án elhunyt. A megboldogult, mint magyar honvéd tüzér szolgálta végig a szabadságharcot. Mint kitűnő cezállövő és rendíthetetlen bátorságú katona, számos útközetben vett részt s különösen a piskii csatában tett nevezetes szolgálatot hazánknek.

Sok és sulyos sebet kapott, de soha egy pillanatra sem vonult vissza a harczolók sorából, a miért Bem tábornok őt sokra becsülte.

A forradalom lezajlása után Sz.-Keresztur papi állomására ki volt nevezve, de az üldöztetés elől bujdokolva, állomását nem foglalhatta el. Később a szováthi unitárius egyház papjává lett. Itt 37 évet szolgált hűséggel. Mint pap és lelkes hazafi folyton a magyarság ügyéért buzgott. Ezelőtt 2 évvel nyugalomba lépén, Vargyason vonult meg vejénél s itt halt el végelgyengülésben.

Halálát özvegye, Gothard Krisztina, két leánya, vői s több unokája gyászolják.

Adományok

az 1848—49. orsz. ereklye-muzeumnak.

A marosvásárhelyi honvéd-egylettől az alábbi figyelmet keltő levél kíséretében a következő szép adományokat vette át a muzeum elnöke: Deáky Albert:

Mélyen tisztelt Igazgatóság!

A multon alapul a jelen és fejlődik tovább a jövő az egyesek, mint a nemzetek életében.

Az 1848—49. évi események a nemzet multjához tartoznak és mi, a kik a jelzett években a *veszélyeztetett nemzeti lét- és alkotmányunkért vívott önvédelmi harczok* jó- és balszerencséje részesei, igénytelen tényezői

voltunk, e nagy időknek még élő emlékei ma-holnap végképpen elenyésző rom törmelékei vagyunk.

Az *eszme*, a melyért ifjonton életünket, egész lényünket önkéntesen vittük a haza oltárára áldozatul, hogy nem volt a *rónák pusztá delibábja* vagy *tövisek közé esett vetőmag*: többek közt tanusítják az újabb nemzedéknek ama törekvései, intézményei is, a melyeknél fogva *a midőn a nyomunkon előállott jelent a nemzet és hazája érdekében érvényesítik, kegyelettel tekintnek vissza a multra, ennek még meglévő adatait, emléktárgyait, hagyományait egybegyűjtik, megőrzik a jövő nemzedékek számára, áthidalva a multat a jövővel.*

Ezek közé méltán sorozható a Kolozsvárt létesített „1848—49-iki Erekllyemuseum.”

Időnk lejárt, napjaink meg vannak számlálva, eképpen sietnünk kell és a fenntebbiekben indokolnak tartjuk, hogy ezen érintett kegyeletes és hazafias intézményért annak lelkes kezdeményezői és vezető férfiai iránt őszinte nagybecsülésünket tiszteletteljesen kifejezzük és egyúttal a jelzett cél előmozdításáért, az alább részletezett, birtokunkba jutott, az 1848—49. évekre vonatkozó emléktárgyakat átszolgáltassuk, átküldjük:

1. A honvédegyletnek 1867. július 19-ikén felvett jegyzőkönyve tanusítása szerint Orbán József volt és időközben elhalálozott honvédegyleti h. jegyző és bajtárs által az egyletnek felajánlott és közelebről Imreh Sándor honvédbajtársunk buzgó utánjárásával kézhez jutott, a hadjárások alatt *Bem* birtokában volt és használt *Erdély egyik térképét*, az azt tanusító bizonyítványokkal két darabban.

2. Honvédtüzemester- és bajtársunk: Szöllősi Sámuelnek 1849-ben készült és általa gondosan megőrzött dísz egyenruha *átvételét*, az arról szóló 1 db. igazolvánnyal.

3. Kerekes Sámuel által szerkesztett és 1884-ben kiadott *Bem-album díszpéldányát*, 1 drb.

Megjegyezzük, hogy a honvédegyletnek 1867. augusztus 23-án 5. sz. a. hozott végzése tanusítása szerint *Gábor Áronnak eleste alkalmával viselt* és Cs. Szentkirályi Gál János volt honvédbajtársunk birtokába jutott és általa átszolgáltattott egy pár *kesztyűje* a helyi Teleki könyvtárban megőrzés végett Horváth Gáspár könyvtárnok úrnak még akkor átadatott és ottan feltalálható.

A maroszséki és marosvásárhelyi 1848—49-ik honvédegyletnek 1891. október 18-án megtartott közgyűlése meghagyásából.

Maros-Vásárhelytől, 1892. január hó 20-ikán.

A z e l n ö k s é g

Györfi Pető, Cs. Molnár Zsigmond,
h.-százados, egyt. elnök. h.-hadnagy, egyt. jegyző.

Igen tisztelt Igazgatóság!

Vonatkozással folyó évi január 20-án keltezett átiratunk kiegészítésül van szerencsénk honvédbajtársunk Imre Sándornak Bem tábornok által az erdélyi hadjáratokban használt és általunk beküldött Erdély egyik földabroszára hivatkozó és annak ugyanazonosságát tanusító folyó évi márczius hó 23-án keltezett betérjesztését 1 drb., mélt. Kovács Ferenc apátplébános úr f. évi márczius 15-én kiállított, záradékaul Kiss József, id. Szarvady Lajos és Imreh Sándor által megerősített, a jelzett emléktárgy eredeti birtoklója, átadója **Kolozsi János**, volt kath. pap és az önvédelmi harcok idején honvédszázados és őrnagy multját érintő igazolvánnyal együtt /.../ alatt ezen már elküldött emléktárgyhoz csatolás és azzal megőrzés végett, tisztelettel elküldeni.

Maros-Vásárhelytől, 1892. márczius hó 23-án.

A maroszséki és marosvásárhelyi 1848—49-iki honvédegylet elnöksége.

Nusbächer Jakab 1 drb., Klein Mórincz Kolozsvár 45 drb. Kossuth-pénz. M. Kovács Sámuel Kolozsvár 1 drb. proklamáció Magyarországnépeihez. Kelt Pesten, 1818. decz. 22. Böckel Károly 1 drb. proklamációt, 3472—1848. sz. a. kiadta Kolozsvár város. Groisz Gusztáv főbíró, Gut János szónok, Bányai György jegyző Ellenőr című lap 50—60 száma. Kiss Ferenc honv. őrmester Torda arczképét, életrajzát; Csatári Csatáry Lajos, 27. honv. zászlóaljbeli százados, arczképét, kabinet alak. Nurecsán József honv. főhadnagy a honv. e.-nél arczképét, Veress Ferenc tüzemester, a IV. lovas útegnél s a VI. hadosztálynál, Császár Péter I. honv. vadász-ezrednél alhadnagy, arczkép, Bende Gábor nyug. őrmester Maros-Vásárhely, éleleírás, öz. Hancz Mihályné a Honvéd című lap 53-ik számát. Heigel Lipót p. ú. számtiszt, tart. honvéd hadnagy 7 drb. Kossuth-pénzt, 1 drb. 5 f. pénzt. 1806-ból, 3 Komárom várának megadáása feltételeit nyomtatásban. *Sándor István* egyetemi pedellus 5 drb. Kossuth-pénz, *Székely Dénes*: „Forradalom, magyarázza és fejtegeti Táncsics Mihály, második ív.” 32 lp. Ára 6 ezüst kr. Debreczen, 1849. A város könyvnyomdájában. Budavár bevételé és a Piski csatater vázolata, vászonra huzott; feketére fényezett, léczekkel ellátott fali térkép.

KÜLÖNFÉLÉK.

Faragászat Kufsteinban. Egy szabadságharczbeli elitelt által Kufsteinban 1849—50-ben faragott pálczát adományozott Kibédi Biasini Domokos az orsz. erekllyemuseumnak. Nem lehet tudni, hogy a pálczza ki-nek a munkája. A faragás azonban nagyon szép munka s látszik rajta az, hogy elitelnek tehetsége is volt, rou-tinja is volt a faragáshoz. A fogantyura egy hajuszatlan főt faragott; ki az? nem árulta el. Alább kifaragta Fausztot és Margaretát. S miután a pálczán a hely megfelelő volt, a visegrádi jelenetből is tudott faragni jó képet, Mátyás királyt lóháton faragta rá a botra. Több alak is van még izléssel faragott ékitmények között a pálczán, de ezek titkát megőrizte, nem árulta el. Az alakok művészielen vannak faragva s az a bizarr sokféleség, mely a boton helyet foglal, elárulja azt a tenger sok gondolatot, melyet a szegény rab elméjében e foglalkozással előlni igyekezett.

Emléktöredékek Kővárvidék visszacsatolásáról című, mult számunkban indult közlemény 7-ik bekezdése 2-ik sorában Szamos megye helyett „Szabolcs megye” olvasandó.

Szerk. üzenetek.

Szám Lőrincz Ajka, B. Gy. Torda s többeknek. A honvédek segélyezésére alakult országos honvéd-segélyző együlethez kell a kéréseket intézni. Az egyletben felügyelő bizottság igazítja el a folyamodványokat. A felügyelő bizottság elnök, alelnök és 8 tagból áll. Két tagot a kormány nevez ki. A kérelmezés módjára nézve külön útbaigazítással nem szolgálhatunk. E helyett azonban közölni fogjuk a szabályokat a közelebbi alkalommal s e szabályok, melyek minden honvédet egyaránt érdekelnek, útmutatást nyújtanak arra nézve, hogy a segélyre szorult honvédek kéréseiket miképp nyújtsák be. — **Udvardi Nógrád-Verőcze.** „A Kárpátoktól, le az ősz Dunáig”, Petőfinek ez a verse nem ismeretlen. Meg van a díszkiadásban és Petőfi Sándor hazafias költeményei 1890. Havas-féle kiadás 190—192. lapján. Az mindenesetre egy adat, hogy Petőfi ezt a verset Budavár bevételé után külön lenyomatban terjesztette s a honvédek között hivatalos úton osztották ki s terjesztették. Azt íme itt feljegyezzük. A többire nézve köszönjük a szíves leveleket s tolmácsoljuk bajtársi üdvözlésüket. — **Fodor Béla Zilah.** A Honvéd-Névkönyv szerint a biharmegyei honv.-egylet elnöke: Szunyogh Albert 1848—49. százados. Lakik: Nagyváradon. — **V. J. Kl.** Kegyed csodálkozok, hogy még Virágosvölgyre, erre a kicsi telepre is jár a lap. Jár bizony igen számos, elszigetelt ennél kisebb telepre is, hol az intelligencia 1—2 családból áll. Jár apró községekbe, csángó falvakba. Van azonban egy pár nagyobb város, a melyek a szabadságharcz eseményeinek központjai valának, ezekbe alig jár egy-kettő. Pedig ez nem a szerkesztőség hibája. — **L. J. Bpest, B. T., O. N.** Örvendünk az elismeréseknek, melyly-l lapunk iránt viseltek. A dicséretök, lapunk tartalmáért, kiváló és lelkes munkatársainkat illeti meg. Ha nem törekednének a kitézett feladat megoldására hüen, könnyű lenne minden számot, mint olvassmányt, kiválóan vonzóvá tenni. — *Több levélre, kéziratra a jövő számban.*

Legfels. helyen enged.

Duna biztosító társaság

(alakult 1867-ben; biztonsági alapja 12 millió forint).

Főigynöksége Kolozsvárt

belhid-uteza 10. sz. I. em.

Elfogad biztosításokat a legjutányosabb díjak mellett

tűzkárok ellen,

jégkárok ellen,

szállítási károk ellen és

az ember életére különböző módozatok szerint.

Előforduló károk gyorsan és méltányosan

rendeztetnek; esedékes élethízt. főkéé azonnal és teljesen fizettetnek ki.

Felvilágosítást készséggel nyújt s a n. é. közönség pártfogását kéri

a kolozsvári főigynökség

RADÓ ELEK,

titkár.

HUNWALD LIPOT

az Aussigi palaczkgyár

ERDÉLYI FÓRAKTÁRA.

PORCELLÁN, KÖEDÉNY, TÜKÖR,
ARANYLÉCZ

és mindennemű lámpa nagy raktára,

HAZAI ÉS CSEHORSZÁGI

tablaüveg,

27 5— valamint

BELGIAI SOLINTÁBLÁK.

Ablaküvegezések helyt és vidéken.

Kolozsvártt, Belmagyar-uteza 4-ik szám.

Jutányos ár !!!

Van szerencsénk a n. érdemi közönség becses tudomására hozni, hogy üzletünket át-helyeztük

KOLOZSVÁRTT,

ÓVÁR, BÁSTYA-UTCZA 5-İK SZÁM ALÁ,
A KERESKEDELMI AKADÉMIA SORÁN.

Szoba- és fényfestő

(lackirozó)

üzletünket egész ujonnan rendeztük be a leg-újabb párizsi minták szerint, a kor igényeinek megfelelően a legdúsabban, minél fogva azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy e téren minden kívánalmaknak jutányos ár és pontos szolgálat mellett megfelelhettünk és főtörekvésünk oda irányul, hogy a n. é. közönség becses pártfogását jövőre is kiérdemelhessük.

Vidéki megrendeléseket a legrövidebb idő alatt pontosan eszközlünk.

24

5—

Kiváló tisztelettel!

TOMÁN és BANYAI.

A „KÖZMŰVELŐDÉS” IRODALMI ÉS MŰNYOMDAI

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

KOLOZSVÁRT (főközlet BRASSÓBAN)

szíves figyelmébe ajánlja a modern graphikai követelményeknek megfelelően berendezett

KÖNYVNYOMDÁJÁT

mely újabban a legdiszesebb betűkkel szaporított s így a legkényesebb igényeket is kielégitheti.

KÖNYOMDÁJA, LITHOGRAPHIÁJA

melyben a legjelesebb erők s a legkitünőbb gépek vannak alkalmazva, a fővárosi és külföldi nagyobb műintezetek méltó versenytársa.

Arai határozottak, olcsók.

Vidéki megrendeléseket pontosan teljesít.

ELLENZÉK

legnagyobb és legelterjedtebb

POLITIKAI és TÁRSADALMI NAPILAP

az erdélyi részeken.

Szerkesztője *Bartha Miklós* orsz. gyűlési képviselő.

Munkatársai a politikai élet legkitűnőbb vezérérfiai. Gazdag társadalmi rovattal, kitűnő társasággal, melyekben egy-egy érdekes önálló eredeti közlemény mellett a legkitűnőbb angol irodalmi népszerű látványt „Amica” *Sámi Lászlóné* jeles fordításában.

Levelezői vannak az erdélyi részek minden pontján.

Előfizetési ára évnegyedre 4 frt.

Megrendelhető Kolozsvárt az **ELLENZÉK** kiadóhivatalában

2 6-

Kitüntetve a párisi kocsigyártó szakiskolában.

Gergely Kálmán

kocsi készítő

Kolozsvártt kültorda utcza 27. sz.

Elvállal minden fajta új kocsik készítését valamint javításokat.

Uj kocsik készletben.

Legolcsóbb forrás

ajándékokból.

Legnagyobb választék **GALANTERIA**

és **gyermekjátékokban.**

Híd-utcza 24. sz. a.

legutányosabb és a legnagyobb választékban kaphatók: mindenféle szövetek, angol, francia gyapjú ruha-szövetek csikos és kockás mintáiban. Loden és mindenféle színes és fehér barhentek mind-nemű kendők, asztalneműek, segesvári szőttek, oxfordok, csipkék, kész fehérneműek stb.

Főtéren Orban József kávéháza mellett, br. Jósika-házban legutányosabb kapható:

Marburgi cipők gyári rakfára. Posztó férfi- és fiú-kalapok; újszintén t. i. sapkák. Férfi ingek és nyakkendők, Galanteria. Norinbergi árak. Gyermekjátékok, illatszerek. Borondék, sctapál-czák.

Kolozsvárt KOHN LAJOS vezetőse alatt.

Fiók-üzlet DEÉSEN,
Tüzes Karácsony-házban.
Legnagyobb és legutányosabb forrás:

Marburgi cipők gyári rakfára; újszintén Norinbergi, rövid-áru, gyermekjátékok, kalap, fehérnemű és rőfos divatárut-ban.

Egy eszéki **SPITZER-ARCZENŐCS**
30 kr.

Egy fél rud **ESZÉKI SZAPPAN**
20 kr.

„Budapesti Bazar” cég! tévedés kikerülése végett megjegyzem:
Bodor-ház, belmagyar-utca 3. sz.
Legutányosabb forrás:
Gyermekjátékokban, norinbergi, rövidáru, cipők, kalapok, sapkák, ingek, nyakkendők és hárisnyák.

MATUTSEK JÓZSEF

Kolozsvárt, Ióter 17. szám

1866. év óta fennálló cipész-üzlet.

Ajánlja minden időnyre dusan ellátott

FÉRFI- NŐI- ÉS GYERMEK-LABELLI

MAGYRAKTÁRÁT

Megrendelések legújabb divat szerint, jó, tartós anyagból, jutányos árban, gyorsan és pontosan teljesítetnek.

Vidéki megrendelések beküldött mértékek, esetleg viselt lábbeli-minta után pontosan teljesítetnek.

Közművelődés, irodalmi és műnyomdai részvénytársaság Kolozsvárt.

Tisztelettel értesitem a n. é. közönséget, hogy a

SZOBA-FESTÉST,
PAPIR-KARPITOZÁST

ÉS

MÁZOLÁST

a legolcsóbb árak mellett a leg-
szebb kivitelben vállalom el.

Tizenhat év óta tapasztalt nagy-
becsű figyelmét köszönye, b. megren-
delését ezutánra is kérve, vagyok

tisztelettel:

HAAS JÁNOS,

Kolozsvár, Széchenyi-tér 23. szám.